

АНТИКОРУПЦІЙНЕ ВРЯДУВАННЯ

УДК 37.012.5:364.133

DOI <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2025.1/30>**Хмелюк А.В.**

Дніпровський державний технічний університет

АНТИКОРУПЦІЙНІ ЗАХОДИ ТА АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ

У статті аналізуються сучасні виклики та перспективи забезпечення академічної доброчесності та боротьби з корупцією в освітньому середовищі. Розглянуто корупцію як системне явище, яке негативно впливає на економічний розвиток, соціальну справедливість і реалізацію прав людини, що проявляється як у сфері державного управління, так і в освіті. Автор звертає увагу на необхідності впровадження освітнього компоненту «Антикорупція та доброчесність». Особлива увага приділяється поняттю академічної доброчесності як ключовому чиннику якості наукової та освітньої діяльності. У статті проаналізовано нормативно-правове забезпечення цих процесів в Україні, зокрема Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту» та інші нормативні акти, а також внутрішні документи окремих закладів, зокрема ДДТУ, які містять Антикорупційну програму, етичні кодекси та Положення щодо запобігання академічному плагіату. Особливим акцентом статті є аналіз Проекту Закону України «Про академічну доброчесність». Акцентовано, що Проект встановлює загальнонаціональну нормативно-правову базу, що регулює академічну діяльність, і проголошує академічну доброчесність як ключову цінність, від якої залежить якість результатів навчання та наукових досліджень. Серед основних принципів виділяються пріоритет дотримання академічної доброчесності через системне навчання та виховання, публічність інформації про правила і санкції, нульова толерантність до порушень, повага до авторства та забезпечення рівних умов для всіх учасників освітнього процесу. Автор наголошує, що інтеграція сучасних технологій, таких як штучний інтелект та блокчейн, може стати потужним інструментом для підвищення прозорості, контролю та підзвітності в освітньому процесі. Системна робота з виховання етичних норм серед викладачів і здобувачів освіти сприяє не лише зниженню рівня корупції, але й формує довіру між усіма учасниками академічного середовища. У висновку підкреслено, що поєднання нормативно-правових механізмів, сучасних технологічних засобів та ефективних внутрішніх процедур забезпечує високий рівень академічної доброчесності, що є запорукою якості освіти та сталого розвитку суспільства.

Ключові слова: корупція, академічна доброчесність, антикорупційні заходи, освітнє середовище, цілі сталого розвитку.

Постановка проблеми. У сучасному світі зростає значення прозорості, відповідальності та етичних норм як у суспільстві загалом, так і в окремих секторах, зокрема у сфері освіти та науки. Державні та комерційні інституції, заклади освіти та наукові установи стикаються з численними викликами, що супроводжуються корупційними ризиками та порушеннями академічної доброчесності. Стратегічне впровадження антикорупційних заходів і формування культури доброчесності є одними з основних умов забезпечення високої якості освіти, розвитку наукової думки та стійкого соціально-економічного розвитку країни.

Адже, корупція вважається системним явищем, яке охоплює широкий спектр протиправних дій: від хабарництва та розкрадання державних коштів до зловживання владою для отримання особистої вигоди. За визначенням міжнародних конвенцій (наприклад, Конвенції ООН проти корупції) корупція підриває принципи верховенства права, демократії, а також негативно впливає на реалізацію прав людини та соціальну справедливість [1].

Економічні наслідки корупції включають неефективний розподіл ресурсів, зниження інвестиційного клімату, обмеження розвитку соціальних програм та порушення доступу до базових послуг (освіти, охо-

рони здоров'я, житла). Крім того, корупція веде до деградації інституцій, спотворення політичних процесів і посилення нерівності в суспільстві.

У контексті освіти корупція може проявлятися як у формі хабарництва під час складання іспитів, заліків так і у вигляді нелегітимного впливу на академічні рішення (наприклад, при написанні кваліфікаційних робіт або публікації наукових робіт). Тому боротьба з корупцією у сфері освіти набуває особливого значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед вітчизняних вчених необхідно виокремити Ніколаєва Є. [2], Дітковську Л. А. [3], Буяшенко В. В. [3] та Оніщик Ю. В. [4], які роблять вагомий внесок у формування теоретичних та практичних засад боротьби з корупцією в освітньому середовищі та сприяють розвитку академічної доброчесності. Вони демонструють, що інтеграція антикорупційних дисциплін, створення нормативно-правової бази, застосування інноваційних технологій та участь студентів у практичних заходах, значно підвищують якість освітнього процесу та сприяють підготовці конкурентоспроможних фахівців. Цей підхід дозволяє не лише знизити корупційні ризики, але й формувати в здобувачів високі етичні стандарти, що є запорукою успішної професійної діяльності в майбутньому. Тому, вважаємо за необхідність продовжити розвивати та удосконалювати впровадження в освітній процес навчальних дисциплін з популяризації академічної доброчесності та антикорупційного спрямування.

Постановка завдання. Метою статті є огляд ключових аспектів боротьби з корупцією та формування академічної доброчесності в освітньому середовищі з урахуванням сучасних нормативно-правових положень і методичних рекомендацій, а також аналіз практичних інструментів, що використовуються в ДДТУ.

Виклад основного матеріалу. Дніпровський державний технічний університет активно формує культуру якості освітньої діяльності та популяризує принципи академічної доброчесності. З 1 вересня 2023 року до обов'язкових дисциплін циклу загальної підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня всіх спеціальностей введено дисципліну «Антикорупція та доброчесність». Метою викладання цієї дисципліни є формування у студентів системно-теоретичних знань і прикладних вмінь у сфері протидії корупції та академічній недоброчесності, а також створення комплексу знань про теорію і методи антикорупційної діяльності. Дисципліна спрямована на формування ціннісних орієнтирів академічної доброчесності та забезпечення здобувачів освіти необхідними знаннями та інструментами, що сприятимуть їх успішному функціонуванню як у навчальному середовищі, так і на ринку праці у майбутньому. Структура освітньої компоненти представлена в табл. 1.

Обсяг ОК складає 3 кредити ЄКТС та передбачає вивчення на лекційних заняттях, семінарських та самостійне опрацювання. Лекційні заняття забезпечують теоретичний фундамент: здобувачі

Таблиця 1

Структура навчальної дисципліни «Антикорупція та доброчесність»

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин									
	очна форма					заочна форма				
	усього	у тому числі				усього	у тому числі			
		л	п	с.р.	с.п.		л	п	с.р.	с.п.
Модуль 1										
Змістовий модуль 1. Основи антикорупційної політики та принципи доброчесності										
Тема 1. Корупція: сутність, нормативно-правове регулювання, особливості прояву та шляхи подолання	11,5	2	2	6	1,5	11,5	1	-	10,25	0,25
Тема 2. Виявлення і розслідування корупції	11,5	2	2	6	1,5	11,5	-	1	10,0	0,50
Тема 3. Корупція і права людини	11,5	2	2	6	1,5	11,5	-	-	11,5	-
Тема 4. Корупція у сфері освіти. Антикорупційна програма ДДТУ	11,5	2	2	6	1,5	11,5	1	1	8,75	0,75
Тема 5. Академічна доброчесність: поняття та основні види порушень	11,5	2	2	6	1,5	11,5	-	-	11,5	-
Тема 6. Нормативно-правове забезпечення принципів доброчесності та академічна відповідальність	11,5	2	2	6	1,5	11,5	-	-	11,5	-
Тема 7. Академічне письмо та способи викладення матеріалу. Науковий текст	9,5	2	2	4	1,5	9,5	1	1	6,75	0,75
Тема 8. Академічна доброчесність в ДДТУ	11,5	2	2	6	1,5	11,5	1	1	8,75	0,75
Усього годин	90	16	16	46	12	90	4	4	79	3

Джерело: особиста розробка автора [7].

знайомляться з основними поняттями, такими як корупція, антикорупційна політика, етичні принципи академічної доброчесності, що формують базу для подальшого аналізу практичних кейсів. До особливостей опрацювання відноситься вивчення нормативно-правової бази. Зокрема, розгляд міжнародних конвенцій та національного законодавства, що допомагає студентам усвідомити важливість правового забезпечення боротьби з корупцією.

Семінарські заняття забезпечують розвиток прикладних вмінь та інструментів протидії корупції шляхом здійснення аналізу кейсів і практичних ситуацій. Під час семінарських занять розглядаються конкретні приклади корупційних схем у різних сферах діяльності, що дозволяє здобувачам навчитися розпізнавати ризики та розробляти заходи протидії.

При викладанні дисципліни активно використовуються сучасні технології викладання. Так, здобувачам демонструється застосування сучасних інформаційних систем (наприклад, систем перевірки плагіату або електронних систем моніторингу), що сприяє розвитку цифрової грамотності та допомагає застосувати набуті знання в практичних умовах.

Одним із напрямів викладання дисципліни є формування ціннісних орієнтирів академічної доброчесності. В першу чергу, це опрацювання

етичних стандартів. Саме, під час викладання дисципліни особлива увага приділяється питанням академічної доброчесності, чесності, прозорості та відповідальності, що є невід'ємними складовими сучасного освітнього процесу [5]. Такі підходи до викладання, на нашу думку, сприяють підвищенню обізнаності здобувачів. Студенти дізнаються про негативний вплив корупції на суспільство, що стимулює формування особистої позиції проти корупційних практик і сприяє підвищенню рівня самостійної критичної оцінки інформації.

Отже, за допомогою дисципліни студенти отримують комплекс знань і практичних навичок, необхідних для успішного функціонування на ринку праці, який складається з двох основних аспектів:

- інтердисциплінарного підходу: антикорупційна тематика охоплює елементи права, етики, управління, економіки та соціології, що робить випускників університету більш конкурентоспроможними;

- розвиток практичного мислення: під час аналізу конкретних ситуаційних прикладів і розробки власних рішень щодо запобігання корупції студенти набувають умінь, необхідних для вирішення практичних завдань у своїй професійній діяльності (рис. 1).

Рис. 1. Здобувачі під час виконання практичних кейсів на семінарських заняттях [7]

Здобувачі Дніпровського державного технічного університету демонструють високий рівень наукових здобутків, активно застосовуючи сучасні методи досліджень та інноваційні технології, що яскраво проявляється через їхню участь у хакатонах. Ці заходи не лише сприяють розвитку практичних навичок, але й дозволяють студентам перевірити свої ідеї в умовах реального конкурсу, співпрацювати у мультидисциплінарних командах та знаходити нові підходи до вирішення складних задач. Так, з нагоди Міжнародного дня боротьби з корупцією, здобувачі другого курсу ДДТУ вперше долучилися до Другого хакатону з питань виховання доброчесності та запобігання корупції в секторі безпеки та оборони України. Команда нашого університету, «Вартові доброчесності», працювала над вирішенням одного з ключових завдань хакатону – розробкою інформаційної системи «Агрегатор скарг». Основна мета проєкту полягала в створенні ефективного інструменту для збору, аналізу та обробки скарг про корупційні правопорушення у Міністерстві оборони та Збройних Силах України [7]. Під час роботи над проєктом команда запропонувала низку функціональних можливостей для системи, зокрема:

- зручні форми подачі скарг із можливістю прикріплення доказів (фото, відео тощо);
- автоматизовану перевірку даних за допомогою штучного інтелекту;
- фільтрацію скарг за різними критеріями (регіон, тип правопорушення тощо);
- інструменти аналізу корупційних моделей і прогнозування;
- забезпечення конфіденційності даних та багаторівневого доступу для користувачів.

Команда відзначила, що використання сучасних технологій, зокрема штучного інтелекту, значно підвищить ефективність виявлення правопорушень і сприятиме зниженню рівня корупції в секторі оборони.

Участь здобувачів у таких заходах дозволяє:

- розвивати командну роботу. Здобувачі вчаться ефективно співпрацювати, розподіляти ролі та швидко приймати рішення під час вирішення складних завдань;
- застосовувати набуті знання на практиці. Реалізація проєктних рішень у форматі хакатону стимулює практичне застосування теоретичних знань з галузей програмування, аналізу даних, робототехніки, кібербезпеки та інших;
- залучатися до інноваційних проєктів. Хакатони часто організовують спільно з підприємствами та державними установами, що дозволяє

студентам отримати зворотній зв'язок від практиків, а також можливість реалізувати свої ідеї у масштабних проєктах.

Отже, викладання дисципліни «Антикорупція та доброчесність», на наше глибоке переконання, сприяє досягненню її мети через поєднання теоретичних знань і практичних навичок. Завдяки системному підходу, інтеграції нормативно-правових аспектів та акценту на етичних цінностях, курс дозволяє сформуванню у студентів комплекс компетенцій для протидії корупції, підтримки академічної доброчесності та успішної професійної діяльності у майбутньому. Такий підхід сприяє формуванню конкурентоспроможних спеціалістів, здатних ефективно працювати в умовах швидкоплинних технологічних змін та викликів сучасного ринку праці.

Таким чином, в процесі дослідження виявлено основні заходи, спрямовані на протидію корупції в освітніх установах, які охоплюють:

- прозорість процесів [10]. Впровадження електронних систем для організації системи внутрішнього забезпечення якості освітньої діяльності;
- контроль і моніторинг [11]. Регулярні аудити, використання спеціалізованого програмного забезпечення для перевірки наявності плагіату в наукових та кваліфікаційних роботах, а також впровадження систем внутрішнього контролю дозволяють виявляти випадки недобросовісної поведінки;
- антикорупційні програми та нормативно-методичні документи. Розробка та впровадження антикорупційних програм (як, наприклад, Антикорупційна програма ДДТУ) [6] забезпечує системний підхід до запобігання корупційним ризикам.

Необхідно відмітити, що академічна доброчесність – це комплекс етичних принципів, що регулюють поведінку учасників освітнього процесу під час навчання, викладання та наукової діяльності. Вона включає такі аспекти:

- чесність і правдивість. Слід уникати плагіату, самоплагіату, фабрикації та фальсифікації даних, що є ключовими ознаками недоброчесної академічної практики;
- об'єктивність та критичне мислення. Академічні тексти повинні ґрунтуватися на достовірних даних, логічній аргументації та об'єктивному аналізі джерел;
- нормативно-правове забезпечення. В Україні нормативно-правова база, зокрема Закон «Про освіту», Закон «Про вищу освіту» та інші нормативні документи, визначають основні пра-

вила, що забезпечують дотримання академічної доброчесності.

Слід відмітити, що в теперішній час широко обговорюється Проект Закону України від 08.01.2024 № 10392 «Про академічну доброчесність» [8].

Закон включає міжнародні стандарти академічної доброчесності, гармонізуючи національну нормативну базу з міжнародними вимогами, і містить механізми для застосування положень до діянь до набрання чинності.

Закон проголошує академічну доброчесність як ключову передумову якісної освітньої та наукової (творчої) діяльності, забезпечення довіри до результатів навчання та наукових досягнень, а також формування поваги до честі та гідності людини. Документ містить узагальнення базових цінностей (чесність, довіра, повага, справедливість, відповідальність, стійкість, рішучість) і визначає основні принципи академічної доброчесності. Закон деталізує як цінності, так і принципи (наприклад, пріоритет забезпечення доброчесності через навчання, публічність правил, нульова толерантність до порушень, повага до авторства та уникнення конфлікту інтересів).

Проект закону встановлює правову базу для формування та підтримки культури академічної доброчесності у всіх суб'єктах академічної діяльності (учасниках освітнього процесу, наукових установах, видавництвах). Проект закону чітко визначає та класифікує основні види порушень академічної доброчесності: відчуження авторства, академічний плагіат, приписування авторства, самоплагіат, фабрикацію, фальсифікацію, недоброчесне оцінювання результатів навчання, несамотійне виконання завдань, недозволену допомогу, академічний саботаж та схилення до порушення доброчесності. Також передбачено інституційні порушення, що стосуються системної недосконалості у забезпеченні академічної доброчесності. Нормативний акт встановлює широкий спектр заходів реагування на порушення академічної доброчесності – від виховних заходів і попереджень до притягнення до академічної, дисциплінарної та навіть юридичної відповідальності. Санкції детально регламентовані як для здобувачів освіти (від повторного виконання завдань до відрахування), так і для педагогічних та наукових працівників (від позбавлення права брати участь у конкурсах до звільнення). Закон також визначає процедури розгляду повідомлень про порушення, гарантії прав осіб, які можуть бути об'єктом таких процедур, і механізми оскар-

ження рішень. Проект регулює академічну доброчесність у кількох контекстах:

- у педагогічній та викладацькій діяльності;
- у наукових дослідженнях і публікаціях (включаючи оприлюднення академічних творів); під час оцінювання результатів навчання;
- в експертній діяльності та організації конкурсів;
- у видавничій діяльності, а також під час процесів присудження наукових ступенів, звань та кваліфікацій.

Таким чином, законодавчий акт встановлює всебічну систему нормативного регулювання, що охоплює як базові цінності і принципи академічної доброчесності, так і конкретні механізми забезпечення, контролю та відповідальності за порушення в усіх аспектах академічної діяльності. Це сприяє формуванню культури якості освіти та наукової діяльності, забезпечує довіру до результатів навчання та досліджень і зміцнює репутацію українських освітніх та наукових установ.

Незважаючи на широке розповсюдження нормативно-правових механізмів і антикорупційних заходів, у сфері освіти залишаються численні виклики:

- недостатня прозорість деяких процесів. В окремих установах внутрішня документація може бути недосконалою, що створює можливості для корупційних схем;
- низький рівень етичної культури. Як серед викладачів, так і серед здобувачів освіти часто спостерігається толерантність до недоброчесної поведінки, що вимагає постійного виховання і підвищення кваліфікації;
- застосування нових технологій. Використання цифрових платформ для перевірки плагіату, електронних систем управління освітнім процесом та інноваційних методів моніторингу є перспективним напрямком, що потребує подальшого розвитку.

Перспективним є інтеграція сучасних технологій (штучний інтелект, блокчейн) для забезпечення більшої прозорості, контролю та підзвітності у системі освіти, що сприятиме зниженню рівня корупції та підтримці академічної доброчесності.

Висновки. Боротьба з корупцією та формування академічної доброчесності в освітньому середовищі є надзвичайно важливими завданнями, що вимагають системного підходу, інтеграції нормативно-правових, організаційних і технологічних рішень [9]. Запровадження антикорупційних програм, розробка етичних кодексів та використання сучасних засобів перевірки оригінальності наукових робіт спри-

ють підвищенню якості освіти, розвитку наукової думки та зміцненню довіри між учасниками освітнього процесу. Університети, зокрема такі як ДДТУ, демонструють приклади успішної інтеграції цих підходів, що дозволяє створити сприятливе середовище для навчання, досліджень та інновацій.

Дотримання принципів академічної доброчесності є запорукою не лише високої якості науко-

вих і освітніх результатів, а й важливим чинником для подолання соціально-економічних викликів сучасного суспільства. Системна робота з виховання етичних норм і забезпечення прозорості у всіх аспектах освітньої діяльності створює умови для сталого розвитку та формування суспільства, яке спирається на принципи справедливості, законності та довіри.

Список літератури:

1. Платформа ООН GRACE (Global Resource for Anti-Corruption and Youth Empowerment). URL: <https://surl.li/cecrt> (дата звернення: 9.01.2025).
2. Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності. Упорядники: В. Бахрушин, Є. Ніколаєв, 2019. URL: <https://surl.li/rlqbcx> (дата звернення: 9.01.2025).
3. Дітковська Л. А., Семігіна Т.В., Буяшенко В.В. Студенто-орієнтований підхід у формуванні академічної доброчесності у сучасному університеті. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. Сер.: педагогічні науки*, 2018. № 8(322) С. 12-19.
4. Оніщик Ю. В. Академічні студії: навчально-методичний посібник. Київ: Академія праці, соціальних відносин і туризму, 2019.
5. Положення про академічну доброчесність Дніпровського державного технічного університету. URL: <https://surl.li/dswprq> (дата звернення: 10.01.2025).
6. Антикорупційна програма Дніпровського державного технічного університету. URL: <https://surl.li/omgsuf> (дата звернення: 10.01.2025).
7. ОК «Антикорупція та доброчесність» URL: <https://surl.li/zmskdu> (дата звернення: 10.01.2025).
8. Проект Закону України від 08.01.2024 № 10392 «Про академічну доброчесність». URL: <https://surl.li/rcujro> (дата звернення 10.01.2025).
9. Khmelyuk A., Kalistratov M. Corruption in Ukraine: manifestations and Ways to overcome it. The XIII International Scientific and Practical Conference "Modern ways of development of science and the latest theories", December 11-13, 2023, Madrid, Spain. P. 36-38.
10. Хмелюк А.В., Бездітко М. Корупція в сфері закупівель в умовах воєнного стану. Збірка статей і тез доповідей за матеріалами XI Всеукраїнської науково практичної конференції «Розвиток основних напрямів соціогуманітарних наук: проблеми та перспективи» (м. Кам'янське, 16-17 травня 2024 р.). Кам'янське: ДДТУ. 2024. С. 265-268.
11. Хмелюк А.В., Крутилко Я. Корупція: особливості прояву та наслідки. Збірка статей і тез доповідей за матеріалами XI Всеукраїнської науково практичної конференції «Розвиток основних напрямів соціогуманітарних наук: проблеми та перспективи» (м. Кам'янське, 16-17 травня 2024 р.). Кам'янське: ДДТУ. 2024. С. 194-197.

Khmel'yuk A.V. ANTI-CORRUPTION MEASURES AND ACADEMIC INTEGRITY IN THE EDUCATIONAL ENVIRONMENT: CHALLENGES AND WAYS TO OVERCOME THEM

The article analyses current challenges and prospects for ensuring academic integrity and combating corruption in the educational environment. The author considers corruption as a systemic phenomenon that negatively affects economic development, social justice and the realization of human rights, which manifests itself both in the field of public administration and education. The author draws attention to the need to introduce the educational component «Anti-Corruption and Integrity». Particular attention is paid to the concept of academic integrity as a key factor in the quality of scientific and educational activities. The article analyses the regulatory framework for these processes in Ukraine, including the Laws of Ukraine «On Education», «On Higher Education» and other regulations, as well as internal documents of certain institutions, including DSTU, which contain the Anti-Corruption Programmer, Codes of Ethics and Regulations on the Prevention of Academic Plagiarism. A special focus of the article is the analysis of the Draft Law of Ukraine «On Academic Integrity». It is emphasized that the Draft Law establishes a national legal framework regulating academic activities and proclaims academic integrity as a key value on which the quality of learning and research results depends. The main principles include the priority of academic integrity through systematic training and education, publicity of information about rules and sanctions, zero tolerance for violations, respect for authorship, and ensuring equal conditions for all participants in the educational process. The author emphasizes that the integration of modern technologies, such as artificial intelligence and blockchain, can be a powerful tool for increasing transparency, control and accountability in the educational process. Systematic work to promote ethical standards among teachers and students not only helps to reduce corruption, but also builds trust among all participants in the academic environment. The author concludes that the combination of regulatory mechanisms, modern technological tools and effective internal procedures ensures a high level of academic integrity, which is the key to the quality of education and sustainable development of society.

Key words: corruption, academic integrity, anti-corruption measures, educational environment, sustainable development goals.